

**EURASIA
CENTER**

Eurázsia
Központ

Elemzések

**Geopolitikai sakkjátszma a Közel-Keleten, a
Boszporusznál és az Égei-tengeren**

Sárkány László

EK/2025/18.

Eurázsia Központ

Elemzések

Kiadó:
Eurázsia Központ

Szerkesztő:
Dr. Horváth Levente

A kiadó elérhetősége:
1117 Budapest, Infopark sétány 1.
eurasiacenter@nje.hu
<https://eurasiacenter.hu/>

Kiadásért felelős személy:
Dr. Horváth Levente, igazgató

Jelen elemzés és annak következtetései kizárólag a szerzők magánvéleményét tükrözik és nem tekinthetők a **Eurázsia Központ** álláspontjának.

EURÁZSIA KÖZPONT

Budapest 2025.

© Eurázsia Központ, Neumann János Egyetem

ISSN 2939-550X

GEOPOLITIKAI SAKKJÁTSZMA A KÖZEL-KELETEN, A BOSZPORUSZNÁL ÉS AZ ÉGEI TENGERTEN

Sárkány László

A négy legmeghatározóbb közel-keleti középhatalom Szaúd-Arábia, Izrael, Törökország és Irán. Közülük három, nem-arab államként egyúttal „kívülálló” is. Izrael még inkább a körön kívül kerül az által, hogy nem muszlim dominanciájú ország. E körülménynek is betudható, hogy ezen országok gazdasági kapcsolataikban és védelmi szövetségrendszereikben régió kívülre, a perifériára is kitekintenek. Noha Izrael az USA előretolt hadtestének is tekinthető, az új amerikai elnök már nem mindenben támogatja és a zsidó államnak a térségben és azon túl is szüksége van szövetségeseire. Az egyes arab államokkal kötött bilaterális Ábrahám-megállapodások szilárdságát kikezdték a gázai pusztítások és az átalakuló világrendben zajló helyezkedések. Izrael megbízhatóbb szövetségi rendszert építve, a hellén világban, kölcsönös előnyök mentén, a közös rivális-ellenfél Törökországgal szemben erősít rá a már meglévő szövetségre Görögországgal és Dél-Ciprussal az Egyesült Államok masszív védőernyője alatt, az ún. „3+1 tengelyen”. Ennek a szövetségnek a jelenlegi helyzete képezi az elemzésünk tárgyát.

Kulcsszavak: Közel-Kelet, Szaúd-Arábia, Irán, Törökország, Izrael, Görögország, Dél-Ciprus, kívülálló, gazdasági kapcsolatok, védelmi szövetségrendszer, periféria, Ábrahám-megállapodások, Izrael, hellén világ, 3+1 tengely

Abstract

In the Middle East the four most decisive middle powers are Saudi Arabia, Israel, Türkiye and Iran. Three of them, as non-Arab states, are in this regard "outsiders". Israel is even more outside the circle by not being a Muslim country. It is also due to this circumstance that these countries also look at the periphery outside the region in their economic relations and in their military and defence cooperations. Although Israel is considered to be the advanced corps of the US, the new US president is no longer supporting it unconditionally. The Jewish state needs allies in and beyond the region. The strength of the bilateral Abraham agreements with each Arab states has been struck by Gaza destruction and the transforming world

order. Israel is building a more reliable defense system and cooperation in the Hellenic world with Greece and South-Cyprus, along mutual benefits, as opposed to the common rival opponent Türkiye: the 3+1 regional alliance scheme (Cyprus, Greece, Israel plus the US). The current situation of this alliance is the subject of our analysis.

Keywords: *Middle-East*, middle powers, Saudi Arabia, Israel, Türkiye, Iran, non-Arab states, "outsiders", periphery, defence cooperations, allies, Abraham agreements, Gaza, Hellenic world, Greece, South-Cyprus, US, 3+1 alliance

Bevezetés

A Görögország, Dél-Ciprus, Izrael és az Egyesült Államok közötti stratégiai kapcsolat - amelyet „3+1” szövetségnek neveznek - a Földközi-tenger turbulens keleti részét hivatott stabilizálni a tagok közös érdekei mentén. Ami energiaügyi együttműködésként kezdődött a földgázfelfedezések után, átfogó partnerséggé alakult, „védőbástyaként a regionális fenyegetésekkel szemben.”

A Földközi-tenger keleti része már nem csupán egy tranzitzőna, hanem stratégiai jelentőséggel bíró térség egymást keresztező érdekszférák számára. Görögország kulcsfontosságú infrastruktúrát biztosít a Souda-öbölben és Alexandroupolisban a nyugati befolyás kivetítéséhez. Izrael páratlan hírszerzési képességeket, technológiai innovációt és folyamatos háborús helyzetben tesztelt katonai képességet ad a szövetséghez, a régió egyik leghatékonyabb visszatartó erejeként a megosztott fenyegetések ellen. Ciprus elengedhetetlen biztonsági partnerré alakította magát olyan kezdeményezések révén, mint a [Cyclops Program](#) a kikötői biztonságról, a terrorizmus elleni küzdelemről, valamint a kémiai, biológiai és radiológiai fenyegetések kimutatására. A stratégiai számítás megváltozott. A Nyugat kezdi felismerni a Földközi-tenger keleti részét egységes arénaként, ahol az amerikai érdekek is bekapcsolódnak a számításokba.

A szövetség deklaráltan Törökországgal szemben képez erőteret, melynek problémái Görögországgal és Dél-Ciprussal már régóta fennállnak. Nyitott kérdések vannak Törökország és Görögország között az Égei-tengerrel és Ciprussal kapcsolatban. Ezek az országok kihívást jelentenek egymás számára a regionális egyensúly megteremtésében. A török-izraeli feszültségek fokozódása pedig még inkább felerősítve a regionális dinamikát, Görögország és Dél-Ciprus bevonását és új egyensúlyozási rendszert eredményezett Törökországgal szemben.

A szövetség gazdasági dimenziója szintén létfontosságú. Az EastMed csővezeték a földgázt az izraeli és a ciprusi mezőkről Görögországon keresztül szállítja az európai piacokra, csökkentve az orosz energiától való függőséget. A „Nagy-tengeri Összekötő” („Great Sea Interconnector” - GSI) projekt összekapcsolva az elektromos hálózatokat, véget vetne Ciprus és Izrael energia elszigeteltségének. az amerikai támogatással folytatott hivatalos szövetség révén ezek a nemzetek biztosíthatják a magánbefektetésekhez szükséges biztonsági esernyőt. Az olyan amerikai energiavállalatok, mint a Chevron és az ExxonMobil, jelentős érdekeket képviselnek a regionális fejlemények iránt, amelyek intézményi kereteken keresztüli védelmet igényelnek.

Törökország a 3+1 együttműködést fenyegetőnek tekinti, és ennek megfelelően készül lépéseket tenni. Az intézményi védőkorlátok létrehozásával a szövetség stabilizálhatja a kapcsolatokat, de akár eskalálhatja is a meglévő feszültséget a geopolitikai helyzet hirtelen megváltozásával.

Törökország megkerülhetetlen erőter mind a Közel-Kelet, mind az Egyesült Államok, mind az EU számára

Törökország megnövekedett geopolitikai jelentősége

Törökország kulcsfontosságú középhatalom a térségben. Washington többször megerősítette, hogy [számít](#) Törökországra Ukrajna, a Dél-Kaukázus és Szíria stabilitásában, s Trump elnök nemrégiben „[jó vezetőnek](#)” titulálta a török elnököt. Hadereje az egyik legerősebb a térségben, s a hadiiparban is nélkülözhetetlen török [ritkaföldfém-készlet](#) is megkerülhetetlen tényezővé teszi az országot. Ankara az EU kulcsfontosságú [stratégiai partnere](#) olyan kérdésekben, mint az klíma, a migráció, a biztonság, a terrorizmus elleni küzdelem és a gazdaság. Erdoğan elnök [szerint](#) Európa nem tud túlélni globális szereplőként Törökország nélkül. Hakan Fidan, Törökország külügyminisztere a Financial Timesnak azt [nyilatkozta](#), hogy Törökország a NATO felbomlása esetén az új európai biztonsági architektúra részévé kíván válni.

Törökországnak is meg vannak a maga kihívásai, gondjai és aggodalmai

Törökország egyik lábbal Európában, a másikkal Ázsiában állva [egyedülálló módon](#) pozicionálja magát a Közel-Keleten egymással szemben álló különböző felek

között. A térség legfontosabb országai közé tartozik, ugyanakkor politikai és kulturális okokból [kívülálló](#) a régióban. Az iszlám államvallással nem tűnik ki a térségből, történelmi birodalmi emlékezete azonban beárnyékolhatja az amúgy meglehetősen jó és élénk török-arab gazdasági és diplomáciai kapcsolatokat. Amennyiben Ankara primátusra törekszik a térségben, nem-arabként, a korábbi oszmán fennhatóság örököseként szembe találja magát Szaúd-Arábiával, mely az iszlám szent helyeinek őrzőjeként a Közel-Keleten abszolút előnyt élvez. A Királyság a globális dinamika változásaiból inkább profitál, mintsem ezek megviselnék, s ebben gazdasági erejére, stabil és kiegyensúlyozott helyi és globális helyzetére támaszkodhat. Tőle eltérően Törökországnak folytonos erőfeszítéseket kell tennie, hogy egyensúlyt teremtsen több szerepe között: hídként szolgáljon Kelet és Nyugat között; mint szekuláris ország, ugyanakkor a mérsékelt iszlám zászlóvivője, szemben a teokratikus Iránnal; hogy közvetítő legyen Izrael és Szíria között, valamint globális szinten az orosz-ukrán konfliktusban. Ankara a NATO, az EU, a BRICS és az Öböl-államok között egyensúlyoz. Jelentősége a Közel-Keleten is megnőtt, de ereje igazából Közép-Ázsiában mutatkozik meg.

[Külkapcsolataiban](#) egyensúlyra törekedve a nagyhatalmakkal hullámzó a kapcsolata. Trumptól egyszer dicséretet, máskor elmarasztalást kap, szépen fejlődtek az oroszokkal is az elmúlt három évtizedben a gazdasági kapcsolatok, ugyanakkor Moszkva neheztel Ankarára ez utóbbinak a szíriai és ukrajnai beavatkozása miatt. A tengeri átjárók használatának korlátozása szintén terheli az orosz-török kapcsolatokat. A török elnök felerősödött és folytonos kritikájával Izrael ellen Gáza miatt pedig Trump elnöknél szerzett rossz pontokat. Az amerikai elnök ugyanakkor már Netanjahut [sem](#) tekinti feltétel nélküli „védencének”.

Törökországnak nincsenek stabil szövetségesei a térségben, ahogyan Izrael arab szövetségesei is eltávolodni látszanak a zsidó államtól, és már magára Trump elnökre [sem](#) számíthat már feltétlen támogatóként

Törökország fenyegetettségként éli meg a lentebb részletesen ismertetett Görögország, Dél-Ciprus, Izrael és az USA közötti [stratégiai együttműködést](#), az úgynevezett „3+1” szövetséget, mely energetikai együttműködéssel kezdődött, majd széles körű stratégiai szövetséggé alakult – részben Törökország ellen.

A Törökország ellen (is) irányuló 3+1 szövetség, mint közös stratégiai erőter

Feszült török-görög kapcsolatok

Törökország problémái Görögországgal és Dél-Ciprussal már régóta fennállnak. Nyitott kérdések vannak Törökország és Görögország között az Égei-tengerrel és Ciprussal kapcsolatban. Ezek az országok kihívást jelentenek egymás számára a regionális egyensúly megteremtésében. A török-izraeli feszültségek fokozódása pedig még inkább felerősítve a regionális dinamikát Görögország és Dél-Ciprus bevonását és új egyensúlyozási rendszert eredményezett Törökországgal szemben.

Görög gazdasági projekt, török blokkolás, görög védelmi projekt, mint ellenlépés

Miután Törökország blokkolta a Kréta, Dél-Ciprus és Izrael közötti villamosenergia-összeköttetés létrehozását célzó „Nagy-tengeri Összekötő” („Great Sea Interconnector” - GSI) [projektet](#), Görögország egy új doktrínát hirdetett meg „Akhillesz-pajzs” néven.

Jelentések szerint Görögország hivatalosan is bemutatta első tengeri területrendezési tervét, amely két ponton 12 tengeri mérföldre növeli felségvizeit, és kizárólagos gazdasági övezetnek ([EEZ](#)) is tekintik majd (törökül: MEB - Münhasır Ekonomik Bölge).

Törökország a maga részéről, ahogy az várható volt, határozottan reagált, azzal vádolva Görögországot, hogy megsértette a török tengeri övezeteket az Égei-tengeren és a Földközi-tenger keleti részén. A török külügyminisztérium hangsúlyozta, hogy nem ismeri el Görögország egyoldalú intézkedéseit, és jogilag érvénytelennek tekinti azokat.

Ankara megismételte azt az álláspontját, miszerint zárt vagy félig zárt tengereken, mint például az Égei-tengeren, a part menti államok együttműködésére van szükség, és kijelentette, hogy hajlandó párbeszédet folytatni Görögországgal. Ugyanakkor elfogadhatatlannak nevezte Görögország azon erőfeszítéseit, hogy kész tényeket erőltessen rájuk.

Ebben az összefüggésben Törökország az athéni nyilatkozatra (2023. december) is hivatkozott a viták békés rendezésének alapjaként, és bejelentette, hogy benyújtja saját tengeri területrendezési tervét olyan nemzetközi szervezeteknek, mint az UNESCO és az ENSZ.

Athén azonban attól tart, hogy a békés megoldásra törekvés csupán paraván, mely mögött Ankara expanziós tervei állnak, ezért erős haderőfejlesztésbe kezdett.

25 milliárd eurós görög haderőfejlesztési program

Görögország 25 milliárd eurót költ haderejének fejlesztésére 2036-ig modernkori történetének legnagyobb mértékű védelmi átalakítása keretében [jelentette be](#) Kiriákosz Micotákisz kormányfő a görög parlamentben. A lépés Görögország azon törekvéseihez tartozik, amelyek révén a fegyveres erők modernizálásával egy időben próbál kilábalni az évekig komoly megszorításokat okozó pénzügyi válságból, miközben történelmi riválisával, Törökországgal is próbál lépést tartani. A fejlesztésre szánt összeg egy részét az Achilles-pajzs nevű légvédelmi és drónelhárító kupola fejlesztésére fordítják, amely görög tisztségviselők szerint az izraeli Vaskupolához lesz hasonlatos. A görög kormányfő hangsúlyozta: Görögország a védelmi tervvel saját szuverenitására fektet be, viszont óvatosságra intett a költekezés terén.

Török-izraeli szembenállás

Törökország és Izrael a Közel-Kelet legfontosabb országai közé tartoznak, ugyanakkor politikai és kulturális okokból [kívülállók](#) a régióban. A török-izraeli kapcsolatok történelmi, geostratégiai és politikai-kulturális gyökereit vizsgálva az 1950-es évektől napjainkig, megállapítható a két ország közötti különös kapcsolatok hullámmása, melyet erősen befolyásolnak az arabok közötti és az arab-izraeli konfliktus és rivalizálások a térségben.

Az Aszad-rezsim bukása/megbuktatása után bekövetkezett szíriai török befolyás növekedése és az izraeli haderő gázai hadműveleteinek éles bírálata Ankarát és Tel Avivot ütközőpályára helyezte. A Libanonra mért izraeli légicsapások tetőpontján Recep Tayyip Erdoğan kifejezte aggodalmait, hogy országa a zsidó állam „[következő célpontjává](#)” válhat. Azóta az izraeli tisztségviselők, különösen a [Nagel Bizottság](#), nem haboztak Törökország új szíriai pozícióját „fenyegetésként” jellemezni, összehasonlítva azt Irán egykori szerepével az országban. Bár a török-

izraeli konfrontáció kockázata Szíriában nem túl valószínű, ma már korántsem lehetetlen tekintve a két ország közötti kapcsolatok jelentős romlását 2023. október 7. óta.

Törökországnak nincsenek stabil szövetségesei a térségben és Izrael arab szövetségesei is eltávolodni látszanak a zsidó államtól, és már magára Trump elnökre [sem](#) számíthat már feltétlen támogatóként.

A 3+1 szövetség, mint közös stratégiai erőter

A Görögország, Ciprus, Izrael és az Egyesült Államok közötti [stratégiai kapcsolat](#) – az úgynevezett „3+1” tengely a földgázfelfedezéseket követően energetikai együttműködésként kezdődve átfogó partnerséggé fejlődött, amely védőbástyaként is hivatott szolgálni a regionális fenyegetésekkel szemben. E szövetség tagjai elérkezettnek látták az időt arra, hogy formalizálják és állandósítsák ezt a szövetséget.

A Földközi-tenger keleti része már nem pusztán tranzitzóna, hanem stratégiai célpont. Görögország kulcsfontosságú infrastruktúrát biztosít a [Szúda-öbölben](#) és Alexandropoliszban a nyugati befolyás kiterjesztéséhez. Izrael páratlan hírszerzési képességekkel, technológiai innovációval és egy csatában kipróbált hadsereggel rendelkezik, amely a régió egyik leghatékonyabb elrettentő erejét jelenti a közös fenyegetésekkel szemben. Ciprus nélkülözhetetlen biztonsági partnerré vált olyan kezdeményezéseken keresztül, mint a [Küklopsz program](#) – amely a kikötők biztonságára, a terrorizmus elleni küzdelemre, valamint a vegyi, biológiai és radiológiai fenyegetések felderítésére összpontosít. A stratégiai számítás megváltozott: a Nyugat kezdi felismerni a Földközi-tenger keleti részét egységes potenciális hadszíntérként, ahol az amerikai érdekek összhangban vannak az ottani szövetségesekkel.

E szövetségnek a gazdasági dimenziója továbbra is létfontosságú. A [javasolt](#) EastMed vezeték izraeli és ciprusi mezőkről szállítana földgázt Görögországon keresztül az európai piacokra, csökkentve ezzel az orosz energiától való függőséget. A Nagy-tengeri Összekötő összekapcsolja az elektromos hálózatokat, véget vetve Ciprus és Izrael energetikai elszigeteltségének. Az olyan amerikai energiaipari vállalatok, mint a Chevron és az ExxonMobil, jelentős érdekeltséggel rendelkeznek a regionális fejlesztésekben, amelyek intézményi kereteken, nem pedig személyes diplomácián keresztüli védelmet igényelnek.

Az Egyesült Államok számára a 3+1-es szövetség formalizálása stratégiai prioritás. A „2025-ös amerikai-hellén-izraeli kelet-mediterrán terrorizmusellenes és tengerészeti biztonsági partnerségi törvény” [biztosítja](#) a jogszabályi keretet, de a végrehajtáshoz vezető elkötelezettség is szükséges. Ez a szövetség megbízható partnereket biztosítana, akik nagyobb felelősséget vállalhatnak a regionális biztonságért, lehetővé téve az amerikai erők számára, hogy máshol kezeljék a kihívásokat. Biztosítaná a létfontosságú tengeri útvonalakat, megvédené az energiainfrastruktúrát, fellépne a terrorizmus ellen, és stabilizálná a három kontinenst összekötő régiót.

Konklúzió

A 3+1-es keretrendszer a Közel-Keleten átívelő szélesebb körű stratégiai átrendeződés nyugati szélét képviseli. Kiegészíti az [Ábrahám-megállapodásokat](#), és fokozza a kapcsolatot az öböl menti partnerekkel és Egyiptommal.

A formáció kritikusai azzal érvelnek, hogy a szövetség formalizálása feszültségek eskalálódását kockáztatja Törökországgal, mint NATO-taggal, mely már most is fenyegetőnek tekinti a 3+1 együttműködést, és ennek megfelelően készül ellenlépésekre.

Mások úgy vélik, hogy ellenkezőleg, a szövetség keretet biztosít Törökország reintegrációjához a regionális biztonsági struktúrákba, visszatartva Ankarát nagyhatalmi ambícióitól, s meghagyva középhatalmi státuszában.

Az EU új kétoldalú biztonsági és védelmi partnerségei [között](#) nem szerepel a 3+1, ami Törökországnak kedvez.

A változékony geopolitikai miliő adja meg majd a választ, hogy melyik irányt vesz a Kelet-mediterrán térség erőterének alakulása.